

KROPIA (102) *sb f*

kropia (64), **kropła** (38), [**kropa**]; kropia *BierRaj, FalZioł* (8), *GlabGad* (3), *RejKup, LubPs* (2), *RejWiz* (3), *RejZwierz, BielKron* (2), *SienLek* (5), *RejAp, Górndworz, RejPos* (9), *CzechEp, Calep* (2), *JanNKarGórn, CzahTr, SzarzRyt* (2); kropia *PatKaz III, Mymer*¹ (2), *BiałKat, Oczko, KochPs, SkarŻyw* (2), *KlonŻal, GrabowSet, WujNT, SiebRozmyśl, SkarKaz, GosłCast, SkarKazSej, KlonWor*; kropia: kropła *OpecŻyw* (4 : 5), *Murm* (1 : 1), *BartBydg* (1 : 3), *Leop* (1 : 5), *BibRadz* (1 : 1), *Mącz* (5 : 3), *BudBib* (1 : 3), *LatHar* (6 : 1).

o jasne, w a wahania.

sg *N* kropia (34); -a (21), -ã (5), -(a) (8); -a *RejWiz* (2), *Leop, Górndworz, BudBib* (2), *LatHar* (2), *SiebRozmyśl, SkarKaz, SkarKazSej, KlonWor*; -ã *OpecŻyw, BibRadz*; -a : -ã *Murm* (1 : 1), *Mącz* (3 : 1), *RejPos* (5 : 1). ◇ *G* kropi(e) (4). ◇ *D* kropi (3). ◇ *A* kropię (12). ◇ *L* kropi (4). ◇ *pl N* kropie (21); -e (4), -é (1), -(e) (1ó); -e *BiałKat, KochPs, GosłCast*; -e : -é *OpecŻyw* (1 : 1). ◇ *G* kropli (3) *OpecŻyw, BudBib, LatHar*, kropł *FalZioł* (3), kropel (1) *SkarŻyw*, kropł (1) *GrabowSet*; ~ -p : -p *FalZioł* (2 : 1). ◇ *A* kropie (10); -e (2), -(e) (8). ◇ *I* kropiami (2). ◇ *L* kropiach (4); -ach (2) *LatHar, JanNKarGórn, -äch* (1) *Leop*, (a)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Najmniejsza ilość płynu utrzymująca się w postaci kulistej; *still* *Murm, BartBydg, Mącz, Calep, Cn*; *gutta* *Mymer*¹, *BartBydg, Mącz, Cn*; *psecas* *Calep*; *aspergo, ros Cn* [niektóre użycia można interpretować jako odnoszące się do znac. 2.] (101) : [Jezu] krwawé kropie s potem płynąc/ s twédo [!] náfwiełłfego ciała wypułłczáles. *OpecŻyw* 105v, 145v, 153v; *Murm* 17; *Mymer*¹ 4; *BartBydg* 66b, 150; *Wódki* palić álbo zioła palić aż z łiebie kropie pułłczáya. *Mącz* 415c, 150c [2 r.], 181c, 415c [2 r.], d; *Oczko* 11; *Calep* [870]a, 1006a; [Kropá et kroplá/ Gutta, stilla. *Volck Iii2v*].

kropia czego (25): Yle kropli wzięle^m od ciebie pokarmu twégo panieńskié^g/ tyle miéy odpłaty od oytta niebieskiégo. *OpecŻyw* 88, 158; *FalZioł* I 72a, V 36v, 79v, 80; Iaki łpołob ielth czáley rzeci, taki też ma być y každyy częłci iey Iakoż te^g znak ielł w kropiach wodi ktore okragłe widamy, á to dla tego iż też woda w czałołci łwego żywiołu okragła ielł *GlabGad* B8v; *RejKup* dd6; *Włlytki* kropye morłkich wod łameł ty rozłczył *LubPs* R3; *SienLek* 64v; *Górndworz* Bb5v; z kropel oleiu wielkie becżki. *SkarŻyw* A3; *LatHar* 99, 273, 719; *WujNT Luc* 22/44; *KlonWor* 29. Cf »jedna kropia«, »namniejsza kropia«.

W połączeniu z liczebnikiem lub zaimkiem liczebnikowym (przeważnie w tekstach mówiących o dawkowaniu lekarstwa) (15): zmieszay że to łpołem á pułłczay kielko kropł na oczy *FalZioł* I 18d, I 72a, IV 4d, V 36v, 79v, 80; wodkę onę ná oczy chore pułłczay kropię álbo trzy przez dzień *SienLek* 69, 64v, 77, 140v. Cf »jedna kropia«.

W porównaniach (15): *BierRaj* 17v; a tako krwawy pot iako kropię ciékl na ziemię z náfwiełłfego ciała. *OpecŻyw* 101v; *PatKaz III* 125v; *RejKup* dd6; *Leop* 4.Esdr 4/50; *BibRadz* 4.Esdr 5/57, 9/16; Oto narodowic iáko kropłá w wierdze/ y iáko proch ná łzalách łá poczytáni *BudBib Is* 40/15, 4.Esdr 5/57, 9/16; IAKo wiele ielł kropli morłkich/ y piálku ziemłkiego/ y gwiazd niebieskich/

y Anyelkich Duchow/ ták wiele rázow bądź pozdrowioná z Synem twoim naczytłza Mátko Boża
LatHar 465, 719; *WujNT* Luc 22/44; *SkarKaz* 244b; *KlonWor* 29.

W charakterystycznych połączeniach: kropia(-e) krwie (12), mleka (2), wodki, wody (4); kropie krwawe (2), morskie (2); kropie kapaly, padajq; kropię(-e) (w-, wy)puszczać (wpuścić) (6); kropie wpuszczone.

Przysłowie: Zwyczáiem mála kropiá przebiję y kámień RejWiz 42; *GórnDworz* Bb5v.

Wyrażenia: »jedna kropia [czego]« (5): Iá nędzná niemám ni iedné fkorupy w ktoré bych mu mogła podatz iednę kropię wody. OpecŻyw 149v, [127]v; *LatHar* 387; iedná kropłá [!] krwie twoiéy wżyftek świat może zbáwić. *SiebRozmyśl* C4; *SkarKazSej* 676b.

»na(j)mniejsza kropia [czego]« (3): Ale thego ftrzeż aby do siebie na mnieyżey kropie tey wodki nie wpułczzał *FalZioł* V 91; iuż y namnieyżza kropia krwie nie zoftálá byłá w fwiętym cíele iego. *RejPos* [105]v; *LatHar* 301.

»kropie wodne« (1): przy ogniu wolnym też on wiatr wolno wychodzi y obracza fie w kropie wodne *GlabGad* H7v.

Wyrażenie przyimkowe: »po kropi« (1): Aloe czyfte z fokiem koprowym [...] po kropi ná oczy pułczay SienLek 68v.

W przen (7) : Gdyż ftyfzyfz iż iuż żadna kropiá nie może być nálezioná/ ktoraby miałá ochłodzić ięzyk iego. RejPos 164v.

Zwroty: bibl. »spuścić (a. spuszczać, a. dać) kropię (a. po kropi) wody [komu] na język; kropia puszczone [komu] na język« = przynieść ulgę, przyjść z pomocą [szyk zmienny] (3; 1): fpuścił mu [Ezajaszowi] Pan Bog kropię wody na ięzyk BielKron 90; Dayże nam náłz miły Pánie tey wody żywey/ á fpułczay iey nam po kropi ná ty thu zálchle á vtrapione ięzyki náłze *RejAp* 195v; *RejPos* A5; *CzechEp* 63.

peryfr. »po (małej) kropi roztrząsnąć krew [swoje]« = całkowicie się wyniszczyć, poświęcić się całkiem (2): bychmy theż ná mále fztuki dáli rozdrapác ciáłá fwoie/ y po máley kropi roftrząfnęli krew fwoię RejPos 265v, 87.

Przen: Odrobina, najmniejsza ilość, najdrobniejsza rzecz; aliquantulum, aliquantum, exiguitas, mica, modicum, parvulum, paululum, pauxillum Cn (5) : Iuż tám żadnemi bogáctwy fwemi tobie nic nie pomożesz/ iuż żadna kropiá níłkad nie może być nálezioná/ ktorabyś kiedy mógl podeprzec one^{go} nędznego á wiecznego vpadku fwego RejPos 163v, 162v.

kropia czego (3): nie może też teraz márnny ięzyk twoy náleść żadney kropie miłofierdzia Pánfkiego ku ochłodzeniu twoiemu. RejPos I64v, 163; y iezli małz w fobie/ Cnoty naymnieyżzą kropię która ieftli w tobie. Obiaw mi fwoie imię przez mále piłanie *CzahTr* K2v.

a. *O opadzie atmosferycznym: woda kapiąca z dachu; drobny deszcz, mżawka; rosa; stillidium Vulg (21) : RejWiz* 150v; gdy przeftł on wielki deffcz/ kropili po nim kropie. *Leop* 4.*Esdr* 4/49, 4.*Esdr* 4/50; A Mármor tákież zówždy/ napiękniefzy bywa/ Im go częfciey kropiámi/ defzcz fwymi omywa. *RejZwierz* 114; Mieyfce zwálzczá ná które wodá á kropie fciekáyą z dáchu. *Mqcz* 415c; *BudBib* 4.*Esdr* 4/49.

kropia czego (8): Iupiter przemienił się w kroplę złotą. *BielKron* 21. Cf »kropia dżdżu«, »kropła rosy«.

W porównaniach (4): Iáko gdy obfity deszcz ná runo vpádnye/ [...] Iák kropye co nyepłodną zyemyę obżywyáya/ Ták lud twój zá twą spráwą pokoy otrzymáia. *LubPs* Q4; *Leop Sap* 11/23; *LatHar* 399; Iníze chwały/ których ty masz więcej/ Niż kropsi deszczę pufzczone *GrabowSet* E2v.

W charakterystycznych połączeniach: kropie padają (2), *kropią, ściekają; kropie kapiące*.

Wyrażenia: »dachowa kropła« = *stillicidium Murm, Mymer*¹, *BartBydg* (4): *Murm* 17; *Mymer*¹ 4v; *Stillicidium*, dachowa czojła vel capalicza *BartBydg* 150, 150b.

»kropia dżdżu (a. deszczu); deszczowe kropie« [*szuk zmienny*] (4; 1): Zrzodła iey [*rzeki*] nápełni/ rozmnoz wífylthkie zniey rofnące: w kropsiach dżdża [*in stillicidiis*] iey rozraduie się płodna. *Leop Ps* 64/11; *RejWiz* 181v; *SkarŻyw* 545; Sítaپی iáko deszcz ná runo: y iáko deszczowe kropie/ ná ziemię kapiące. *LatHar* 399; *JanNKarGórń* G4.

»kropia rosy« = *gutta a. stilla roris Vulg* (3): *Leop Job* 38/28, *Sap* 11/23; Nie ták rofkofzné kropie fą perłowe Niebieskiéy rofły / które Hermonowé Pałtwiská zdobią *KochPs* 196.

b. O łzach (4) : *OpecŻyw* 105v; liczyfz moie każde wćiekánie/ Y chowáfz kropie łez oczu płáčliwych *SzarzRyt* B.

Wyrażenie: peryfr. »kropia z oczu (a. oczy)« = *łza* [*szuk 1 : 1*] (2): Vmyłł/ iuz się sprácowáł/ wyláł żrzodlá fwoie/ Z oczu perłowe kropie/ y płáčliwe zdroie. *KlonŻal* A3; Vpuść ná tę moglię którą kropię z oczy *SzarzRyt* D2.

c. O pocie (3) :

Wyrażenia: »kropie potu« (2): poćił się [*Jezus*] krwáwym potem/ ták bárzo: iż kropie potu iego pádáły ná ziemię. *BiałKat* 91; *GosłCast* 20.

»zimne kropie« = *zimny pot* (1): która niewiafta przy rodzeniu mdleie/ zimne kropie nanię wyftępuia/ puls v rąk pretki/ á fama z dziećięiom. nie czyrftwa *FalZioł* V 18d.

2. Punkt, plamka (1) :

Szereg: »punkty albo kropie« (1): Cemu ludziem czaśem bywaią na paznochciach białe punkti albo kropie iakoby iągły. *GlabGad* D5.

Synonimy: **1.** *kapka; a. kapalica; 2.* *punkt.*